

وحدت ملی و انسجام اسلامی در سیره نظری و عملی امام خمینی

□ اکرم استیری

چکیده

وحدت و انسجام از مسائل مهم و مورد تأکید دین اسلام است که در آیات قرآن و احادیث ائمه به آن سفارش شده و در مقابل تفرقه و اختلاف نهی شده است. بر همین اساس امام خمینی به این مسأله اساسی توجه داشته‌اند و به وحدت ملی در داخل کشور و بین عموم مردم و به انسجام اسلامی بین ملت‌های مسلمان سفارش نموده‌اند. این مقاله درصدد است که وحدت ملی و انسجام اسلامی را در سیره نظری و عملی امام خمینی بررسی کند. سؤال اصلی مقاله این است که «از نظر امام خمینی از چه طریق می‌توان وحدت ملی و انسجام اسلام را ایجاد کرد؟» فرضیه مطرح شده این است که از نظر امام می‌توان از طریق عمل به احکام عادلانه اسلام و تشکیل حکومت اسلامی وحدت ملی را در کشور و انسجام اسلامی را در بین ملت‌های مسلمان ایجاد کرد.

در راستای پاسخ به سؤال اصلی و برای ورود به بحث ابتدا و اهمیت مسأله وحدت در قرآن و احادیث پرداختیم سپس وحدت ملی را در سیره نظری و عملی امام خمینی بررسی نمودیم. در این زمینه به سخنان امام در مورد ماهیت و ضرورت وحدت اشاره و بیانات ایشان در خصوص

اهمیت اتحاد و دوری از تفرقه، خطاب به کل اقشار ملت ایران، اقلیت‌های قومی و مذهبی مطرح شد. در قسمت دیگر مقاله مسأله انسجام اسلامی در سیره نظری و عملی امام خمینی مطرح شد. ابتدا منظور از وحدت اسلامی مشخص و اصول دست‌یابی به آن مطرح شد. سپس به بیان دیدگاهها و سخنان امام در خصوص وحدت و انسجام اسلامی پرداخته شد. در پایان نتیجه‌گیری از مقاله ارائه شده و فهرست منابع نیز درج گردیده است.

آنچه از این مقاله حاصل می‌گردد این است که امام خمینی همه مردم ایران را از هر نژاد و زبان و مذهب به حفظ وحدت ملی فراخوانده‌اند و همچنین مسلمانان را نیز به انسجام اسلامی دعوت کرده‌اند. در هر دو قسمت سخنان، ما توجه امام خمینی به اسلام را می‌بینیم. از نظر امام از طریق اسلام و با تأکید بر اصول انسانی و عادلانه آن می‌توان به این اهداف رسید. ایشان صریحاً به تشکیل حکومت اسلامی برای ایجاد وحدت بین مسلمانان تأکید نمود.

واژگان کلیدی: وحدت ملی - انسجام اسلامی.

مقدمه

وحدت و انسجام بین افراد موجب می‌شود که دست‌یابی به اهداف و آرمانها سریعتر و بهتر حاصل شود زیرا داشتن اتحاد باعث افزایش انگیزه و متمرکز شدن نیروها و افکار برای نیل به مقصود می‌گردد. اهمیت مسأله وحدت از آنجا مشخص می‌شود که بعضی از آیات قرآن، مسلمین را به آن دعوت کرده‌اند و در بعضی روایات که از ائمه (ع) نقل شده بر مسأله وحدت و دوری از تفرقه تأکید شده است. قرآن مسلمین را به وحدت و برادری دعوت می‌کند و از آنها می‌خواهد که از تفرقه و اختلاف پرهیز کنند. از نظر قرآن، مؤمن برادر مؤمن است و وظیفه برادر آن است که برادرش را یاری کند و به خصوص در مقابل دشمن واحد، متحد و همدل باشند.

پیامبر اکرم (ص) و امامان (ع) نیز در گفتار و کردار خود مسلمانان را به اتحاد، انسجام و برادری دعوت کرده‌اند. بر اساس دستورات اکید قرآن و معصومین (ع) در مورد اهمیت حفظ وحدت، امام خمینی نیز به مسأله وحدت و به ویژه وحدت اسلامی تأکید نموده‌اند. امام خمینی در

□ قرآن کریم مسلمانان را به وحدت در انجام امور خیر و پسندیده سفارش کرده است و نه وحدت در گناه و تجاوز و ظلم به دیگران

□ «اگر در ملّتی اختلاف سلیقه نباشد ناقص است... اختلاف باید باشد، اختلاف سلیقه، اختلاف رأی، مباحثه، جار و جنجال، اینها باید باشد لکن نتیجه این نباشد که ما دو دسته بشویم دشمن هم»

سخنان خود، هم به مسأله وحدت ملّی در داخل کشور و بین تمام اقوام و اقلیت‌ها اشاره داشته‌اند و هم به وحدت اسلامی بین کشورهای اسلامی و مسلمانان در مقابل ابرقدرتها، تأکید کرده‌اند. ایشان رمز پیروزی مردم ایران را در انقلاب اسلامی، وحدت کلمه معرفی کردند. امام به مسأله انسجام و وحدت مسلمین توجه بسیار کرده‌اند و در این زمینه بیاناتی داشته و اقداماتی انجام داده‌اند که الهام‌بخش مسلمانان جهان اعم از شیعه و سنی است. بنابراین بیان دیدگاه‌های امام خمینی در خصوص وحدت به ویژه وحدت اسلامی ضروری است و می‌تواند زمینه اتحاد بیشتر مسلمین را فراهم نماید.

وحدت در قرآن و احادیث

چنانچه در مقدمه گفته شد، مسأله وحدت و انسجام از مسائل مهم و ارزشمندی است که مورد تأکید قرآن است و در مقابل آن تفرقه، نفاق و اختلاف اموری ناپسند هستند که قرآن مسلمانان را از آنها برحذر داشته است. در اینجا ما به ذکر آیه ۱۰۳ سوره آل عمران که به این مسأله مهم توجه داشته، می‌پردازیم.

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا...^۱

ترجمه: و همگی به رشته دین خدا چنگ زده و به راههای متفرق نروید و به یاد آرید این نعمت بزرگ خدا را که شما با هم دشمن بودید خدا در دل‌های شما الفت و مهربانی انداخت و به لطف خداوند همه برادر دینی یکدیگر شدید... در این آیه خداوند مسلمانان را به وحدت دعوت کرده و آنها را از متفرق شدن نهی فرموده است. اما این وحدت چگونه باید باشد؟ صرف اجتماع و اتحاد کافی نیست، این وحدت باید بر محور توحید باشد، باید در سایه قرآن و اسلام باشد. اینکه در این آیه دستور داده شده که متفرق نشوید، منظور این نیست که همه فقط در یک جا جمع شوید و با هم باشید. قبل از برحذر داشتن از تفرقه دستور داده شده که همه به ریسمان الهی تکیه کنید یعنی وحدت باید بر اساس دستورات خداوند و اسلام باشد، هدف آن حق و راهی که می‌خواهند بروند نیز حق باشد.

قرآن مسلمانان را به وحدت در انجام امور خیر و پسندیده سفارش کرده است و نه وحدت در گناه و تجاوز و ظلم به دیگران. در آیه ۲ سوره مائده این مسأله عنوان شده است. پس وحدت در هر امری مطلوب نیست. هدف از وحدت و اتحاد در صورتی که هدفی الهی و انسانی باشد، مطلوب و ارزشمند است.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ...^۲

ترجمه: به حقیقت مؤمنان همه برادر یکدیگرند پس همیشه بین برادران خود صلح دهید... از نظر قرآن، مؤمن برادر مؤمن است و این برادری دینی زمینه وحدت بیشتر را فراهم می‌کند. این برادری دینی می‌تواند انسانها را از هر گروه و نژاد و زبان که باشند با یکدیگر متحد کند.

پیامبر(ص) و امامان(ع) نیز مسلمانان را به حفظ وحدت سفارش کرده‌اند. پیامبر اکرم(ص) بین پیروان خود عقد اخوت و همبستگی برقرار نمودند و عملاً اهمیت وحدت را نشان دادند.

حضرت علی(ع) نیز در نهج البلاغه مسلمانان را مخاطب قرار داده می‌فرماید:

الزُّمُو السَّوَادَ الْأَعْظَمَ فَإِنَّ يَدَ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ فَإِنَّ الشَّاذَّ مِنَ النَّاسِ لِلشَّيْطَانِ كَمَا أَنَّ الشَّاذَّ مِنَ الْغَنَمِ لِلذَّبِّ.^۳

ترجمه: به سواد اعظم جماعت و خطه وسیع مجتمع اسلامی روی آورید که دست خدا با جماعت است، و از تفرقه و پراکندگی پرهیزید که آدم تک رو صید شیطان است چنانکه گوسفندی که از گله جدا گردد طعمه گرگ است.

طبق فرمایش امام علی(ع) خداوند گروهی را که با هم وحدت داشته باشند یاری می‌کند و کسی که از گروه جدا و تنها شود در دام شیطان گرفتار خواهد شد زیرا تفرقه چیزی است که شیطان می‌خواهد اما خداوند وحدت و همبستگی مسلمانان را می‌خواهد.

حال که اهمیت وحدت و انسجام در قرآن و احادیث روشن شد، به موضوع اصلی مقاله یعنی دیدگاه و سخنان امام خمینی ابتدا در زمینه وحدت ملی می‌پردازیم.

وحدت ملی در سیره نظری و عملی امام خمینی

امام خمینی بارها در سخنان خود ملت ایران را به حفظ وحدت و اتحاد سفارش کرده‌اند به این جهت که ایشان وحدت عموم ملت را رمز پیروزی می‌دانستند به عبارتی وحدت ملی باعث به ثمر رسیدن انقلاب به رهبری امام خمینی شد. ایشان در قسمتی از وصیت‌نامه سیاسی الهی خود در مورد رمز پیروزی و رمز بقاء انقلاب اسلامی می‌فرمایند:

بی‌تردید رمز بقاء انقلاب اسلامی همان رمز پیروزی است و رمز پیروزی را ملت می‌داند و نسل‌های آینده در تاریخ خواهند خواند که دو رکن اصلی آن انگیزه الهی و مقصد عالی حکومت اسلامی و اجتماع ملت در سراسر کشور با وحدت کلمه برای همان انگیزه و مقصد. اینجانب به همه نسل‌های حاضر و آینده وصیت می‌کنم که اگر بخواهید اسلام و حکومت الله برقرار باشد و دست استعمار و استثمارگران خارج و داخل از کشورتان قطع شود این انگیزه الهی را که خداوند تعالی در قرآن کریم بر آن سفارش فرموده است از دست ندهید و در مقابل این انگیزه که رمز پیروزی و بقاء آن است، فراموشی هدف و تفرقه و اختلاف است. بی‌جهت نیست که بوقهای تبلیغاتی در

سراسر جهان و ولیده‌های بومی آنان تمام توان خود را صرف شایعه‌ها و دروغهای تفرقه‌افکن نموده‌اند و میلیاردها دلار برای آن صرف می‌کنند... امروز و در آتیه نیز آنچه برای ملت ایران و مسلمانان جهان باید مطرح باشد و اهمیت آن را در نظر گیرند، خنثی کردن تبلیغات تفرقه‌افکن خانه‌برانداز است. توصیه‌ی اینجانب به مسلمین و خصوصاً ایرانیان به ویژه در عصر حاضر آن است که در مقابل این توطئه‌ها عکس‌العمل نشان داده و به انسجام و وحدت خود به هر راه ممکن افزایش دهند و کفار و منافقان را مأیوس نمایند.^۲

امام رمز پیروزی ملت ایران را انگیزه‌ی الهی و هدف آن را تشکیل حکومت اسلامی می‌دانستند که به وسیله‌ی وحدت عموم ملت بر سر همان انگیزه و هدف محقق شد. امام مردم ایران را به حفظ بیشتر این وحدت برای مقابله با نقشه‌های تفرقه‌افکنانه دشمنان سفارش می‌نمایند. اما منظور امام از این وحدت چیست آیا به این معناست که همه افراد یک فکر و نظر واحد داشته باشند؟ خیر، امام معتقدند که در عین کثرت باید وحدت داشته باشیم و در این باره می‌فرمایند:

وحدت در عین کثرت: «البته دو تفکر هست باید هم باشد، دو رأی هست باید هم باشد، سلیقه‌های مختلف باید باشد لکن سلیقه‌های مختلف اسباب این نمی‌شود که انسان با هم خوب نباشد... اگر در یک ملتی اختلاف سلیقه نباشد، این ناقص است... اختلاف باید باشد، اختلاف سلیقه، اختلاف رأی، مباحثه، جار و جنجال اینها باید باشد لکن نتیجه این نباشد که ما دو دسته بشویم دشمن هم. باید دو دسته باشیم در عین حالی که اختلاف داریم، دوست هم باشیم.»^۳

وحدت به این معنی نیست که فقط یک فکر و سلیقه وجود داشته باشد که چنین چیزی عملی نیست. انسانها نظرات و افکار متفاوت و مخالف یکدیگر دارند و این طبیعی است، مهم این است که با داشتن این اختلاف‌نظرها، در رسیدن به یک هدف و مقصد واحد بتوانند اختلافها را کنار بگذارند و با هم متحد شوند نه اینکه دشمن هم باشند و باعث آسیب رسیدن به کشور شوند.

چرا وحدت ملی برای امام خمینی اهمیت داشت؟ ایشان در مورد اهمیت و ضرورت وحدت ملی سخنانی ایراد فرموده‌اند. امام خمینی وحدت و اتحاد اقشار مردم را برای آبادانی و نجات کشور، برای حفظ نهضت انقلابی ایران و برای مقابله با دشمنان لازم و ضروری می‌دانستند.

وحدت شرط ترمیم خرابیها: «اولین قدمی که ما باید برداریم ترمیم این خرابیهای است که به وسیله‌ی شاه که از عمال خارجی بود حاصل شده است و این میسر نیست الا به کمک کردن جمیع طبقات. من از جمیع طبقات ملت با کمال تواضع تقاضا دارم که در این مشروع اسلامی و در این

مشروع ملی همه با هم کمک کنند، همه دست به دست هم بدهند اختلافات حزبی و مسلکی را کنار بگذارند، اختلافات قدیمی و جدیدی را کنار بگذارند... با صدای واحد، با ید واحد قیام کنند، قیام به امر مهمی که نجات دادن کشور است، نجات دادن این کشتی متزلزل است...»^۶

طبق فرمایش امام ساختن و آباد کردن کشور که از زیر سلطه شاه رهایی پیدا کرده ممکن نیست مگر با وحدت ملی و با کمک تمام اقشار ملت که بایستی برای نجات کشور از تفرقه دوری کنند.

وحدت برای حفظ نهضت: «باید به همت همه باشد یعنی یک قشر که نمی‌تواند بسازد، همان‌طور که این نهضت را اگر یک قشر می‌خواست که به آخر برساند، نمی‌شد، همه اقشار وقتی با هم شدند این سد شکسته شد از اینجا به بعد هم باید همه اقشار با هم باشند تا بتوانند این بار را به آخر برسانند و این نهضت را به آخر... این وحدت کلمه باید محفوظ بماند که اگر خدای نخواست این وحدت کلمه از دست برود و خدای نخواست به شکست برگردیم، تا آخر دیگر ایران روی خوش به خودش نخواهد دید بنابراین همه ما موظف هستیم که این نهضت را حفظ کنیم و وحدت کلمه را حفظ کنیم.»^۷

امام به حفظ وحدت بعد از پیروزی انقلاب نیز تأکید کرده‌اند. همان‌طور که قبل از پیروزی انقلاب همهٔ اقشار مردم یک صدا با هم حضور داشتند و سرانجام نیز موفق شدند، بعد از پیروزی این وحدت باید به مراتب بیشتر و قویتر هم باشد تا بتوان این نهضت را که با تحمل رنج و زحمت به دست آمده، حفظ کرد.

تقویت وحدت در مقابل دشمنان: «امروزی که همه با ما مخالفند، ما خودمان باید با هم باشیم، نمی‌گوییم نیستیم که الان... من در عین حالی که می‌گویم شما با هم هستید، می‌گویم بیشتر باشید، می‌گویم این را نگهش دارید. امروز همه با ما مخالفند، ما خودمان باید حفظ کنیم وحدتمان را، هر چه آنها خلاف کنند، ما وحدتمان باید قویتر باشد، هر چه تبلیغات آنها زیاد بشود ما باید وحدتمان زیادتر بشود. آنها همه تبلیغات را برای این می‌کنند که اختلاف ایجاد کنند. آنها ایادی‌شان در همه‌جا راه افتاده است برای این که در ایران خلاف ایجاد کنند.»^۱

در حالی که کشور دشمنان بسیاری دارد، بهترین راه برای مقابله با نقشه‌های تفرقه‌افکنانه آنها، حفظ وحدت ملی و تقویت هر چه بیشتر آن است که باعث ناامیدی دشمنان و خنثی شدن توطئه‌های آنها می‌شود.

امام خمینی معتقد بودند که باید به دور از تفرقه و با وحدت کلمه دشمنان را در هم کوبید که اگر این کار صورت نگیرد، آنها زودتر اقدام و بر ما غلبه می‌کنند و دیگر ما نمی‌توانیم کاری از پیش ببریم.

«بر ملت شریف ایران است که در هر مسلکی و با هر گروهی هستند، از اختلاف و نفاق و کارشکنی برای یکدیگر دست بردارند و دشمنان را با وحدت کلمه و اعتصام به حبل‌الله در هم کوبند و نزاعهای شخصی و گروهی را که جز از هوای نفس بر نمی‌خیزد و در صورت رشد همه را به تباهی می‌کشد و کشور را به خرابی سوق می‌دهد کنار گذارند و گویندگان و روشنفکران و متفکران و دانشگاهیان و دانشمندان، همه توان خود را صرف قطع امید دشمن اصلی ما آمریکا کنند که با سلطهٔ دشمن قدرتمند، برای هیچ یک چیزی باقی نخواهد ماند.»^۲

امام ریشه و منشأ نزاعها و درگیری‌ها را هوای نفس و فریب شیطان دانسته‌اند که اگر جلوی آن گرفته نشود باعث نابودی همه و ویرانی کشور می‌شود.

امام خمینی در سخنان خود کل اقشار ملت ایران را به حفظ وحدت و پیوستگی دعوت نموده‌اند.

«من با کمال تواضع دست خود را به سوی ملت نجیب ایران دراز می‌کنم، از روحانیون عظیم‌الشأن تا خطبای ارجمند، از جوانان محترم حوزه‌های علمیه تا دانشجویان... داخل و خارج کشور - ایدهم الله تعالی - و از همه صمیمانه و با عرض تشکر خواستارم که پیوستگی و وحدت کلمه خود را حفظ و از مناقشات تفرقه‌انداز احتراز نمایند و با صدای واحد و ندای همگانی در راه استقلال کشور و قطع ایادی اجانب و عمال وابسته آنها کوشش کنند و با اتکا به خدای متعال و احکام عدالت‌پرور اسلام همدست و همدستان شوند.»^{۱۰}

امام در خصوص حفظ وحدت ملی خطاب به اقلیت‌های قومی که دشمنان سعی داشتند بین آنها با بقیه مردم ایران جدایی بیندازند، سخنانی ایراد فرموده‌اند. ایشان در مورد همبستگی مردم آذربایجان با ملت ایران می‌فرمایند:

«آذربایجان با ملت ایران یکی است و ملت آذربایجان و ملت ایران، دو تا نیست همه یک هستند. اسلام به همه ما حق دارد ما باید حق اسلام را ادا کنیم. ادا کردن حق اسلام به این است که تفرقه در بین خودمان نباشد. آنهایی که می‌خواهند ایجاد تفرقه کنند، از خود برانید. توطئه‌هایی که از شرق و غرب در ایران دارد نضج می‌گیرد، نگذارید که نضج بگیرد. اهالی آذربایجان نگذارند اختلاف در میان ملت حاصل بشود... اسلام بین همه افراد مسلمین را عقد اخوت بسته است. مؤمنین را برادر خوانده است. شما برادرها پشتیبان هم باشید. نکند که اعدای اسلام بخواهند با طریقه‌های مختلف تفرقه بیفکنند بین شماها و دیگران.»^{۱۱}

امام به مردم کردستان نیز توصیه می‌نماید که فریب گروه‌های تفرقه‌افکنی که شعار نژادپرستی را مطرح می‌کنند، نخورند زیرا در اسلام همه نژادها و همه مسلمانان با هر زبانی که داشته باشند، برادر و برابرنند و اسلام با نژادپرستی مخالف است.

«اهالی کردستان و دیگرانی که در آن نواحی هستند، گول این گروه‌ها [حزب دموکرات و گروهک کومله] را نخورید. اینها نغمه‌ای بلند کردند برخلاف قرآن مجید و برخلاف اسلام. نغمه نژادپرستی، طرح اینکه کرد، لر، فارس اینها باید از هم جدا باشند و هر یک مستقلاً برای خود چیزی داشته باشند این آن است که اسلام آمده است که برادر از میان این دیوارها را. اسلام آمده است که خراب کند و همه شما و همه ما و همه مسلمین در تحت لوای «لا اله الا الله» و توحید همقدم باشیم و هم‌نفس باشیم و اسلام را به پیش ببریم.»^{۱۲}

امام در بیانات خود به برادری و برابری تمام اقشار در حقوق و قانون اساسی نیز اشاره کرده‌اند که این تساوی و برابری تأکید اسلام است در اسلام همه نژادها با هم برابرنند پس حقوق

مساوی دارند و گروهی برتر از گروهی دیگر نیست مگر به تقوا و پرهیزگاری.

«اقلیت‌های مذهبی حقوقشان رعایت می‌شود. اسلام به آنها برای آنها احترام قائل هست، برای همه اقشار احترام قائل است. کردها و سایر چیزها - سایر دستجاتی که هستند و زبانهای مختلف دارند، اینها همه برادرهای ما هستند و ما با آنها هستیم و آنها با ما هستند و همه اهل یک ملت و اهل یک مذهب هستیم و من امیدوارم که در بعضی جاهای مختلفی که در ایران بعضی عناصر مفسده‌جو رفتند و آنجا تبلیغات سوء می‌کنند و مردم بیچاره را وادار می‌کنند به اینکه شلوغ کنند و برادرکشی کنند، خود مردم بیدار بشوند و نگذارند این خائنین این کارها را آنجا بکنند. ما همه برادر هستیم. ما با اهل سنت برادر هستیم و ما نباید... آقایی کنیم، نباید حقوق بعضی‌ها را ملاحظه نکنیم. ما در حقوق علی‌السواء هستیم و قانون هم که ان‌شاءالله بعد به تصویب ملت می‌خواهد برسد، در قانون هم همه اقشار حقوقشان ملاحظه شده است و اقلیت‌های مذهبی، نسوان، دیگر اقشار همه حقوقشان ملاحظه شده است و هیچ فرقی مابین گروه و گروهی در اسلام نیست.»^{۱۳}

در این سخنان امام باز هم سفارش می‌کنند که مراقب دشمنان تفرقه‌انداز باشید و تأکید می‌نمایند که حقوق همه اقشار ملت در قانون ملاحظه شده و حقی از کسی ضایع نخواهد شد.

همان‌طور که امام خمینی از طریق سخنرانی مردم ایران را به حفظ وحدت و دوری از تفرقه سفارش می‌کردند تصمیم گرفتند برای تحقق این وحدت و تقویت بیشتر آن اقدام عملی انجام دهند بنابراین اقدام به برگزاری نماز جمعه کردند تا از طریق این مراسم مذهبی متروک شده مردم انسجام بیشتری پیدا کنند. اولین نماز جمعه به دستور امام بعد از پیروزی انقلاب در پنجم مرداد سال ۱۳۵۸ به امامت آیت‌الله طالقانی برگزار شد. امام در مورد نماز جمعه می‌فرماید:

«مردم را در خطبه‌های نماز به وظایف خطیری که دارند آشنا سازید و از توطئه‌های دشمنان اسلام و مملکت آگاه کنید و به اتحاد و وحدت کلمه دعوت نمایید. امید است اهالی محترم از این فرصت استفاده نموده و با اجتماع بیشتر و هرچه باشکوه‌تر آن را انجام دهند.»^{۱۴}

برگزاری نماز جمعه باعث تجمع عدّه زیادی از مردم با افکار، قومیت‌ها و زبانهای مختلف در مکانی واحد و در صفوف به هم فشرده می‌شود و سبب نزدیک شدن دلها به یکدیگر و الفت بیشتر بین آنها می‌گردد. نماز جمعه وسیله‌ای برای تحقق و نمایش وحدت بیشتر مردم و آگاه شدن آنها از مسائل سیاسی و اجتماعی روز و نقشه‌های دشمنان است.

□ «اگر خدای نخواستہ این وحدت کلمه از دست برود و خدای نخواستہ به شکست برگردیم، تا آخر دیگر ایران روی خوش نخواهد دید. بنابراین همه ما موظف هستیم که این نهضت را حفظ کنیم و وحدت کلمه را حفظ کنیم»

□ «آن ملی‌گرایی که به دشمنی بین مسلمین و شکاف در صفوف مؤمنین منجر می‌شود برخلاف اسلام و مصلحت مسلمین و از حیلہ‌های اجانب است که از اسلام و گسترش آن رنج می‌برند»

در راستای حفظ وحدت ملی بین تمام اقشار ملت، امام خمینی به اقلیت‌های مذهبی نیز که در ایران هستند، توجّه داشته‌اند و آنها را جزئی از ملت ایران دانسته‌اند و به حفظ وحدت کلمه با بقیه مردم ایران سفارش کرده‌اند. آنچه مهم است وحدت ملی در مقابل دشمنان است یعنی وحدت همه ایرانیانی که در این مرز و بوم زندگی می‌کنند چه اکثریت باشند چه جزء اقلیت‌های قومی یا مذهبی. امام در مورد اقلیت‌های مذهبی می‌فرماید:

«همه اقلیت‌ها مطمئن باشند که اسلام با اقلیت‌ها همیشه به طور انسانی، به طور عدالت رفتار کرده است و همه در رفاه هستند و اینها هم مثل سایر اقلیت‌ها جزئی از ملت ما هستند و ما و آنها با هم در این مملکت زندگی می‌کنیم ان شاءالله و رفاه همه حاصل خواهد شد و رمز این پیروزی که وحدت کلمه است باید حفظ بشود. ما در محل خودمان، شما در محل خودتان، سایر طبقات همین‌طور... شما هم که زرتشتی‌ها هستید و همیشه خدمتگزار این ملت و این مملکت بودید، باید به کار خودتان ادامه بدهید و وحدت کلمه را حفظ کنید از خداوند تعالی توفیق همه ملت ایران را خواهیم.»^{۱۵}

در بیانات امام خمینی در خصوص ایجاد و حفظ وحدت ملی در کشور، نکته‌ای اساسی را

مشاهده می‌کنیم و آن، این است که امام در سخنان خود خطاب به همه اقشار ملت، اقلیت‌های مذهبی و قومی در مورد حفظ وحدت، به دین اسلام اشاره کرده‌اند. امام خطاب به اقشار مختلف مردم تذکر داده‌اند که اسلام دین برادری است و با همه انسانها به عدالت و انصاف رفتار می‌کنند. امام با تشکیل حکومت اسلامی، با الهام‌گیری از دین اسلام و با اجرای احکام عادلانه آن سعی کردند وحدت را بین عموم ملت ایران ایجاد و حفظ نمایند.

امام خمینی به وحدت ملی تأکید می‌کردند اما ملی‌گرایی را که از نقشه‌های بیگانگان است نفی می‌کردند چرا که این مسأله بین مسلمانان تفرقه و جدایی ایجاد می‌کند. ایشان در مورد وجوه ملی‌گرایی می‌فرمایند:

«از مسائلی که طراحان برای ایجاد اختلاف بین مسلمین طرح و عمل استعمارگران در تبلیغ آن به پا خاسته‌اند، قومیت و ملیت است... در ایران نیز دستجات محدودی دانسته یا ندانسته از آن ترویج و تأیید می‌کنند و در سایر نقاط از ترک و کرد و دیگر طوایف هم همان راه را پیش گرفته‌اند و مسلمانان را در مقابل هم قرار داده‌اند و حتی به دشمنی کشیده‌اند... و آن ملی‌گرایی که به دشمنی بین مسلمین و شکاف در صفوف مؤمنین منجر می‌شود برخلاف اسلام و مصلحت مسلمین و از حیل‌های اجانب است که از اسلام و گسترش آن رنج می‌برند.»^{۱۶}

پس از بررسی مسأله وحدت ملی از دیدگاه امام خمینی، به مسأله وحدت و انسجام اسلامی از دیدگاه ایشان می‌پردازیم.

انسجام اسلامی در سیره نظری و عملی امام خمینی

مسأله وحدت و انسجام اسلامی از مسائل مهم و حیاتی در ذهن و فکر امام بود. ایشان منادی بزرگ وحدت بین مسلمانان بودند و بارها در فرمایشات خود مسلمانان را به این امر مهم سفارش نموده‌اند. ابتدا به این مسأله می‌پردازیم که منظور از وحدت و انسجام اسلامی چیست؟ آیا منظور این است که میان مذاهب اسلامی یکی انتخاب شود یا اینکه وحدت اسلامی ربطی به وحدت مذاهب ندارد و منظور از اتحاد مسلمانان اتحاد پیروان مذاهب مختلف در عین حفظ اصول و فروع در برابر بیگانگان است.

□ «روز قدس روزی است که... باید تمام مستضعفین را از چنگال مستکبرین بیرون بیاوریم. روزی است که باید جامعه مسلمین همه اظهار وجود بکنند و هشدار بدهند به ابرقدرتها»

منظور از وحدت امت اسلامی این نیست که حتی از بحث و بیان موضع اعتقادی و فقهی خویش خودداری نمایند بلکه مقصود این است که نخست فرق مسلمین یکدیگر را به طور صحیح بشناسند، از مواضع فکری و اعتقادی هم آگاهانه مطلع شوند و جهت حفظ و گسترش کیان و بنیاد اسلام عزیز از نزاعی که قرآن کریم آن را نهی فرموده، بازایستند و برای دفاع از ساحت مقدس قرآن مجید و اصول ثابت و مشترک اسلامی در برابر دشمنان امتی متحد و ملتی متشکل و جماعتی همنا و هم جبهه باشند. مخالفین اتحاد مسلمین برای اینکه از وحدت اسلامی مفهومی غیرمنطقی و غیرعملی بسازند آن را به نام وحدت مذهبی توجیه می کنند تا در قدم اول با شکست مواجه گردد. بدیهی است که منظور علمای روشنفکر اسلامی از وحدت اسلامی حصر مذاهب به یک مذهب یا اخذ مشترکات مذاهب و طرد مفرقات آنها نیست که نه معقول و منطقی است و نه مطلوب و عملی، بلکه منظور این دانشمندان متشکل شدن مسلمین است در یک صف در برابر دشمنان مشترکشان و این کار اضافه بر اینکه با موازین کتاب و سنت سازگار است معقول و مطلوب هم خواهد بود.^{۱۷}

حال که مقصود از وحدت اسلامی روشن شد، باید بینیم که چه عواملی منجر به ایجاد وحدت اسلامی در بین مسلمانان می شود؟ در آیات قرآن به اصول اساسی برای دستیابی به وحدت در جامعه اسلامی اشاره شده که ما به ذکر آن اصول می پردازیم.

اصول وحدت اسلامی^{۱۸}

اصل اول: یکتاپرستی

ایمان به خدای یگانه و غیب و فرشتگان و کتابهای آسمانی و پیامبران و روز بازپسین، مهم‌ترین پایگاهی است که وحدت جوامع مسلمان باید بر آن استوار گردد. اصولاً نظریه توحید دیدگاهی وحدت‌گراست و به مثابه مرکزیت نظام تکوین و تشریح امت واحده اسلامی به شمار می‌رود.

اصل دوم: پیروی از پیامبر اکرم(ص)

پس از اصل توحید، مسأله اطاعت از پیامبر(ص) و پایبندی به اوامر و تعالیم و احکام آن حضرت و پیروی از تصمیمات و دستورهای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی حضرت، موضوعی است که در تحقق بخشیدن به وحدت جامعه مسلمان نقش بسزایی دارد.

اصل سوم: اخوت دینی

از دیدگاه قرآن، اخوت دینی زمینه‌ای است که وحدت اسلامی در آن می‌شکفتد و به آن نمود اجتماعی و ارزش انسانی می‌بخشد. پیوند ایمانی و برادری اسلامی تنها رشته‌ای است که می‌تواند بنیانگزار وحدت راستین در میان آدمیان از هر گروه و قبیله و هر رنگ و زبان و مکان باشد.

اصل چهارم: موازین اخلاقی

موازین اخلاقی، بستری مهم جهت برپایی وحدت اسلامی است. قرآن کریم به طور کلی از نقش اخلاق در پدیدار شدن وحدت و به طور خاص از شاخصه‌های روابط حاکم در جامعه سخن گفته است به طوری که زمینه از میان رفتن اسباب و عوامل پدیدآورنده اختلاف فراهم گردد. در اینجا فقط به ذکر شاخصه‌هایی کلی از موازین اخلاقی که در ارتباط با موضوع وحدت اسلامی نقش آفرین است، اکتفا می‌کنیم:

عهد و پیمان - امر به معروف و نهی از منکر - فرمان به عدل و قسط - همیاری و همکاری در تقوی و نیکوکاری.

اکنون به بیان دیدگاهها و فرمایشات امام خمینی در خصوص وحدت اسلامی می‌پردازیم. ایشان در وصیت به ملت‌ها و علمای کشورهای اسلامی فرموده‌اند:

«وصیت من به ملت‌های کشورهای اسلامی است که انتظار نداشته باشید که از خارج کسی به شما در رسیدن به هدف، که آن اسلام و پیاده کردن احکام اسلام است، کمک کند، خود باید به این امر حیاتی که آزادی و استقلال را تحقق می‌بخشد قیام کنید و علمای اعلام و خطبای محترم کشورهای اسلامی دولتها را دعوت کنند که از وابستگی به قدرتهای بزرگ خارجی خود را رها کنند و با ملت خود تفاهم کنند در این صورت پیروزی را در آغوش خواهند کشید. و نیز ملت‌ها را دعوت به وحدت کنند و از نژادپرستی که مخالف دستور اسلام است بپرهیزند... که اسلام بزرگ آنان را برادر خوانده. و اگر این برادری ایمانی با همت دولتها و ملت‌ها و با تأیید خداوند متعال روزی تحقق یابد، خواهید دید که بزرگترین قدرت جهان را مسلمین تشکیل می‌دهند.»^{۱۹}

امام خمینی عقیده داشتند که وحدت حلال مشکلات مسلمانان است و تفرقه بر گرفتاری‌های آنها می‌افزاید:

«مشکل عمده مسلمین همان دوری از اسلام و قرآن است و اگر مسلمین به حسب امری که خدای تبارک و تعالی فرموده است: «واعتصموا بحبل الله جمیعاً و لاتفرقوا» اگر به همین یک امر و نهی عمل می‌کردند تمام مشکلات‌شان، مشکلات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی‌شان رفع می‌شد و هیچ قدرتی نمی‌توانست با آن مقابله کند لکن مع‌الاسف به واسطه غفلت بعضی و عدم توجه بعضی و تغافل بعضی از این امر محروم ماندند و تا این امر الهی تحقق پیدا نکند باید مسلمین انتظار گرفتاری‌های بیشتر داشته باشند.»^{۲۰}

به عقیده امام خمینی از مشکلات مهم مسلمانان، دولتهایی هستند که بر کشورهای اسلامی حکومت می‌کنند:

«مشکل... مشکل دولتهاست با هم، چرا باید دولتهای اسلامی با هم این‌طور باشند که هر کدام به طرف دیگر بکشند؟ چرا باید یک کشورهایی که دارای همه‌چیز هستند و دارای همه‌چیز قدرت هستند، اسرائیل با آن عده کم بیاید و به آنها این‌طور حکمفرمایی کند؟ چرا باید این‌طور باشد؟ جز این است که ملت‌ها از هم جدا و از دولتها جدا و دولتها از هم جدا و یک میلیارد جمعیت مسلمین با همه تجهیزاتی که دارند نشسته‌اند و اسرائیل آن جنایات را به لبنان می‌کند و به فلسطین می‌کند و آنها نشسته‌اند و تماشا می‌کنند؟ تماشاگر هستند؟ آن قدر صدای برادرهای ما از آنجا بلند است و ما گوش می‌کنیم و نشسته‌ایم تماشاگر هستیم. کی ما باید قدرت خودمان را بیابیم؟»^{۲۱}

از دیدگاه امام خمینی این مشکل چند جنبه دارد: یکی مشکل وجود دولتهای وابسته و

خود کامه فی نفسه، دیگر مشکل اختلاف این دولتها با یکدیگر در سطح جهان اسلام و سومی که همانند جنبه دوّم از مشکل اصلی ناشی می شود وجود جدایی و فاصله میان ملت‌ها و دولتها می باشد که در مجموع به ضعف و تفرقه در قدرت سیاسی مسلمین انجامیده است.^{۲۲}

به عقیده امام خمینی برای ایجاد وحدت بین مسلمانان باید حکومت‌های ظالم مسلط بر آنها را ساقط کرده و به جای آن حکومت اسلامی تشکیل دهیم. ایشان در مورد لزوم وحدت اسلامی و تشکیل حکومت اسلامی فرموده‌اند:

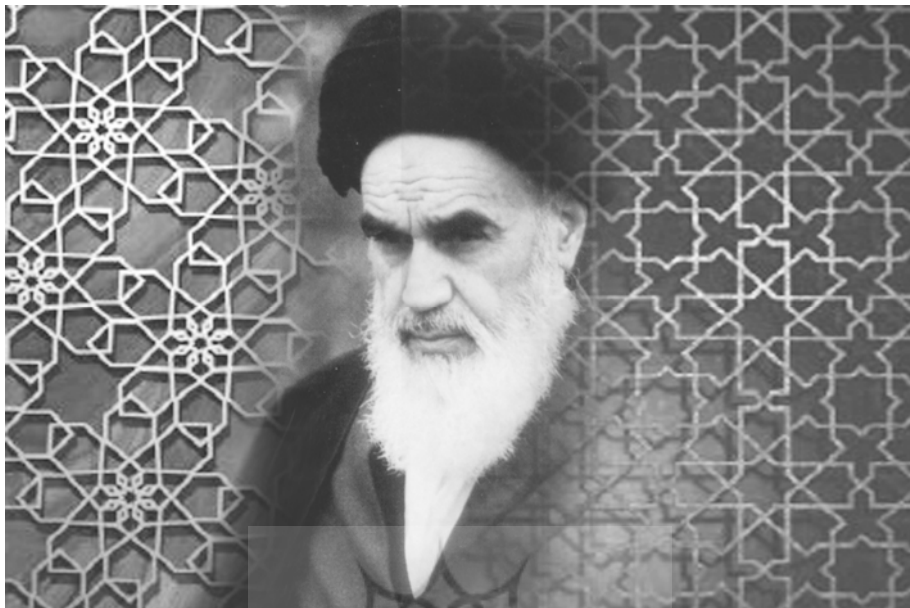
«از طرفی وطن اسلام را استعمارگران و حکام مستبد و جاه طلب تجزیه کرده‌اند. امت اسلام را از هم جدا کرده و به صورت چندین ملت مجزا در آورده‌اند... ما برای این که وحدت امت اسلام را تأمین کنیم، برای این که وطن اسلام را از تصرف و نفوذ استعمارگران و دولتهای دست‌نشانده آنها خارج و آزاد کنیم راهی نداریم جز این که تشکیل حکومت بدهیم. چون به منظور تحقق وحدت و آزادی ملت‌های مسلمان بایستی حکومت‌های ظالم و دست‌نشانده را سرنگون کنیم و پس از آن حکومت عادلانه اسلامی را که در خدمت مردم است به وجود آوریم.»^{۲۳}

امام خمینی تشکیل حکومت به ویژه حکومت اسلامی را برای نجات قلمرو اسلام و اتحاد بین مسلمانان لازم می‌دانستند. اما چه مسائلی باعث تفرقه بین مسلمانان شده است. مهم‌ترین مسأله‌ای که باعث جدایی و اختلاف بین مسلمانان شده مطرح کردن مسأله شیعه و سنی بودن که توسط عمال اجانب و ابرقدرتها مطرح و به آن دامنه زده می‌شود تا از این طریق بین مسلمانان اختلاف بیندازند تا هم مانع رشد اسلام شوند و هم از طرفی بتوانند به راحتی بر آنها سلطه پیدا کنند. امام خمینی به این مسأله مهم توجه داشته‌اند و بارها در سخنان خود به برادری اهل سنت و شیعه تأکید کرده‌اند. ایشان تفرقه‌اندازی را کار دشمنان اسلام دانسته و از شیعیان و سنی‌ها خواسته‌اند که وحدت خود را حفظ و نقشه‌های اجانب را خنثی کنند. امام اختلاف شیعه و سنی را از ملی‌گرایی خطرناکتر می‌دانند و در این مورد می‌فرمایند:

«از ملی‌گرایی خطرناکتر و غم‌انگیزتر، ایجاد خلاف بین اهل سنت و جماعت با شیعیان است و القای تبلیغات فتنه‌انگیز و دشمنی‌ساز بین برادران اسلامی و ایمانی است و بحمدالله تعالی در انقلاب اسلامی ایران هیچ اختلافی بین این دو طایفه وجود ندارد و همه با دوستی و اخوت در کنار هم زندگی می‌کنند و اهل سنت که در ایران جمعیت‌اش بی‌شمارند... و دارای علما و مشایخ بسیار

هستند، با ما برادر و ما با آنها برادر و برابریم و آنان با نغمه‌های نفاق افکنانه‌ای که بعضی جنایتکاران و وابستگان به صهیونیسم و آمریکا، ساز نموده‌اند، مخالفند. و برادران اهل سنت در کشورهای اسلامی بدانند که این عمال وابسته به قدرتهای شیطانی بزرگ، خیرخواه مسلمین و اسلام نیستند و لازم است مسلمانان از آنها تبری کنند و به تبلیغات نفاق افکنانه آنان گوش فرار دهند. من دست برادری به تمام مسلمانان متعهد جهان می‌دهم و از آنان می‌خواهم که به شیعیان با چشم برادری عزیز نگاه کنند و با این عمل‌شان همانند همیشه نقشه‌های شوم اجانب را خنثی کنند.»^{۲۴}

به عقیده امام کسانی که تفرقه‌اندازی می‌کنند نه طرف شیعه‌اند نه طرف سنی، بلکه آنها اساساً با اسلام مخالفند پس ضروری است که مسلمانان با هم در مقابل این دشمنان مشترک متحد شوند.

یکی از مسائل مورد توجه امام خمینی قضیه بیت المقدس بود که به عنوان قبله اول مسلمین توسط اشغالگران اسرائیلی غصب شده است و از طرف دیگر ظلم‌هایی که به مردم فلسطین می‌شود و جنایاتی که در آنجا صورت می‌گیرد به عنوان مشکل مسلمین مدنظر ایشان بود. ایشان اسرائیل را

غده سرطانی می‌دانستند و از سالها قبل خطر آن را به مسلمین گوشزد کرده بودند. امام که به طور مکرر مسلمانان را به وحدت و اتحاد دعوت کرده‌اند از مسلمانان جهان خواستند که برای کمک و همیاری با مردم لبنان و فلسطین و آزادی قدس شریف از چنگال صهیونیست‌ها به پاخیزند. در این راستا و جهت ابراز «همبستگی بین‌المللی مسلمانان» و حمایت از مردم فلسطین، امام خمینی طی یک اقدام تاریخی در پیامی خطاب به مسلمانان جهان، آخرین جمعه ماه مبارک رمضان را به عنوان روز قدس انتخاب و اعلام نمودند و در پیامی که به مناسبت روز قدس صادر نمودند، روز قدس را نه تنها روز فلسطین بلکه روز اسلام و روز حکومت اسلامی معرفی کردند:

«روز قدس... روزی است که باید همت کنید و همت کنیم که قدس را نجات بدهیم و برادران لبنانی را از این فشارها نجات بدهیم، روزی است که باید تمام مستضعفین را از چنگال مستکبرین بیرون بیاوریم روزی است که باید جامعه مسلمین همه اظهار وجود بکنند و هشدار بدهند به ابرقدرتها... روز قدس روز اسلام است... روزی است که اسلام را باید احیا کرد... و قوانین اسلام در ممالک اسلامی اجرا بشود... روز قدس روز حیات اسلام است. روز قدس فقط روز فلسطین نیست روز اسلام است روز حکومت اسلامی است... روزی است که باید به ابرقدرتها فهماند که دیگر آنها نمی‌توانند در ممالک اسلامی پیشروی کنند. من روز قدس را روز اسلام و روز رسول اکرم می‌دانم و روزی است که باید ما تمام قوای خودمان را مجهز کنیم و مسلمین از آن انزوایی که آنها را کشانده بود خارج شوند و با تمام قدرت و قوت در مقابل اجانب بایستند.»^{۲۵}

این اقدام آگاهانه امام در نامگذاری روزی به نام روز قدس و در حمایت از مردم فلسطین زمینه نزدیکی و وحدت بیشتر مسلمانان را فراهم می‌کند و آنها را در مقابل دشمن مشترک یعنی اسرائیل که دشمن اسلام و مسلمین است متحد می‌کند.

یکی دیگر از عوامل وحدت مسلمین کعبه و مراسم حج است که مرکز عبادت و اجتماع اسلامی می‌باشد و هر ساله نیز این مراسم پرشکوه برگزار می‌شود و عده زیادی از مسلمانان از سراسر جهان در این مراسم مذهبی، سیاسی و اجتماعی شرکت می‌کنند. این مراسم تجلی وحدت و انسجام مسلمین است که در مکانی واحد جمع می‌شوند و اعمال مشترکی را انجام می‌دهند. مسلمانان در این مراسم معنوی و در این اجتماع بزرگ فریاد برائت از مشرکین را سر می‌دهند که این مسأله بر وحدت بین آنها می‌افزاید. امام خمینی در مورد فلسفه سیاسی حج می‌فرماید:

«جهت سیاسی زیادی در اجتماعات، جماعات و جمعات و خصوصاً اجتماع گرانبهای حج می‌باشد که از آن جمله اطلاع بر گرفتاریهای اساسی و سیاسی اسلام و مسلمین است... و از جمله وظایف در این اجتماع عظیم، دعوت مردم و جوامع اسلامی به وحدت کلمه و رفع اختلافات بین طبقات مسلمین است که خطبا و گویندگان و نویسندگان در این امر حیاتی اقدام نمایند و کوشش کنند در به وجود آوردن جبهه مستضعفین که با وحدت جبهه و وحدت کلمه و شعار لاله اله الله از تحت اسارت قدرتهای شیطانی، اجانب و استعمارگران و استثمارگران بیرون آیند و با اخوت اسلامی بر مشکلات غلبه پیدا کنند... ای مسلمانان جهان و ای پیروان مکتب توحید! رمز تمام گرفتاریهای کشورهای اسلامی، اختلاف کلمه و عدم هماهنگی است و رمز پیروزی، وحدت کلمه و ایجاد هماهنگی است... اعتصام به حبل‌الله بیان هماهنگی جمیع مسلمین است.»^{۲۶}

یکی دیگر از اقدامات امام برای تحقق وحدت بین مسلمانان این بود که از ۱۲ ربیع‌الاول تا ۱۷ ربیع‌الاول را [که بین شیعه و سنی اختلاف است] به مناسبت میلاد پیامبر اکرم (ص) هفته وحدت نامیدند. البته پیشنهاد آن از سوی آیت‌الله منتظری مطرح شد و امام خمینی نیز آن را تأیید کردند. این اقدام نیز تلاشی بود در راه ایجاد وحدت و انسجام بیشتر بین مسلمانان و دوری از تفرقه بر سر مسائل جزئی. آنچه مهم می‌باشد این است که همه مسلمانان حضرت محمد (ص) را به عنوان پیامبر خود قبول دارند و دیگر اختلاف بر سر روز میلاد آن بزرگوار نباید باعث تفرقه و جدایی بین مسلمانان شود.

نتیجه‌گیری

وحدت ملی و انسجام اسلامی از مسائل مهم و مورد تأکید امام خمینی بوده است که به طور مکرر در سخنان خود به آنها سفارش کرده‌اند. سؤال اصلی مقاله این بود که «از نظر امام از چه طریق می‌توان وحدت ملی و انسجام اسلامی را ایجاد کرد؟» فرضیه مطرح شده این بود که به عقیده امام می‌توان از طریق عمل به قوانین و احکام عادلانه اسلام و تشکیل حکومت اسلامی، وحدت ملی و انسجام اسلامی را ایجاد کرد.

اهمیت وحدت در قرآن و احادیث و تأکید بر آن را به طور مختصر بررسی کردیم. امام نیز با توجه به دستور قرآن مبنی بر حفظ وحدت و دوری از تفرقه، به مسأله وحدت توجه داشته‌اند.

ایشان هم به مسأله وحدت ملی بین عموم اقشار ملت، اقلیت‌های قومی و مذهبی و هم به مسأله انسجام اسلامی بین ملت‌های مسلمان تأکید کرده‌اند. به عقیده امام مهم این است که در عین کثرت وحدت داشته باشیم یعنی هرچند اختلاف نظر داریم ولی این مسأله باعث دشمنی ما نگردد و در جایی که منافع کشور مطرح است متحد باشیم. ایشان اهمیت حفظ وحدت را برای آبادانی کشور، حفظ نهضت و تقویت مقابل دشمنان یادآور شده‌اند. امام در سخنان خود خطاب به کل اقشار ملت، اقلیت‌های قومی و مذهبی آنها را به ایجاد و حفظ وحدت سفارش نموده‌اند در این سخنان نکته‌ای مهم مطرح است و آن اینکه امام در توصیه به مردم برای حفظ وحدت، به دین اسلام و عدالت و انسان‌دوستی آن سفارش کرده‌اند به عقیده امام در اسلام هیچ فردی به فرد دیگر و هیچ قومی به قوم دیگر برتری ندارد مگر به پرهیزگاری‌اش، پس همه در حقوق مساوی‌اند و نباید حتی از فرد یا قومی ضایع شود. بدین ترتیب در سایه اعتقاد و عمل به اسلام می‌تواند عدالت را بین همه افراد برقرار کرد در این صورت اختلافی نیز به وجود نخواهد آمد و وحدت بین همه اقشار با هر زبان و نژادی برقرار می‌شود.

در مورد وحدت و انسجام اسلامی منظورمان از وحدت اسلامی این نیست که همه مذاهب یکی شوند یا اشتراکات آنها گرفته و افتراقات آنها کنار گذاشته شود بلکه منظور این است که مسلمانان در برابر دشمن مشترک و برای دفاع از قرآن و اصول مشترک با هم متحد شوند. امام خمینی خطاب به مسلمانان می‌فرماید که طبق فرمایش قرآن مؤمنان برادر یکدیگرند پس با هم در مقابل دشمنان اسلام و قرآن اتحاد داشته باشید. ایشان به مسأله شیعه و سنی توجه داشته‌اند و اعلام کرده‌اند که شیعیان و سنی‌ها با هم برادر و برابرند و باید با اتحاد خود نقشه‌های دشمنان را خنثی کنند. همچنین ایشان در راستای توجه به انسجام مسلمانان و برای ایجاد همبستگی بیشتر بین آنها آخرین جمعه ماه مبارک را روز قدس نامیدند و از این روز به نام روز اسلام یاد کردند.

امام خمینی یکی از مشکلات مسلمین را دولت‌های حاکم بر آنها معرفی کرده‌اند. به نظر امام برای ایجاد وحدت بین مسلمانان و آزادی آنها باید حکومت‌های ظالم و فاسد حاکم بر آنها را که به ابرقدرتها وابسته‌اند ساقط کرده و به جای آن حکومت اسلامی تشکیل داد. به عقیده امام با

برقراری چنین حکومتی و با عمل به دستورات اسلام از جمله برادری و همیاری، اجرای عدالت و با تکیه بر اصول مشترک اسلامی، وحدت و انسجام بین مسلمانان جهان برقرار می‌شود. البته سرنگون کردن حکومت‌های ظالم باید توسط خود مردم صورت گیرد.

با توجه به سفارشات امام و با توجه به اوضاع فعلی، نیاز به وحدت ملی و انسجام اسلامی بیشتر احساس می‌شود. از طرفی ایران مورد هجوم جنگ روانی ابرقدرتهاست و در چنین شرایطی حساس وحدت ملی بیشتر بین تمام اقشار ملت، اقلیت‌های قومی و مذهبی ضروری است. از طرف دیگر ابرقدرتها نه تنها با ایران بلکه با اسلام نیز ضدیت دارند و سعی می‌کنند که انسجام بین مسلمانان وجود نداشته باشد چرا که در صورت انسجام، قدرت اسلام و مسلمانان افزایش پیدا خواهد کرد و این باب میل دشمنان اسلام نیست. آنها درصدد هستند که با تبلیغات شوم خود و از جمله مطرح کردن مسأله شیعه و سنی بین مسلمانان جدایی بیندازند تا به راحتی بتوانند کشورهای مسلمان را مورد هجوم قرار داده و منابع و ثروت آنها را چپاول کنند و جلوی پیشرفت اسلام را نیز بگیرند. بنابراین ضروری است که تمام مسلمانان جهان با هوشیاری و با تکیه بر اصول مشترکی که دارند انسجام خود را بیش از پیش حفظ و دشمنان اسلام را ناامید و ناکام سازند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

پی‌نوشتها:

۱. سوره آل‌عمران، آیه ۱۰۳.
۲. سوره حجرات، آیه ۱۰.
۳. نهج البلاغه، خطبة ۱۲۷.
۴. صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۴۰۴.

۵. همان، ج ۲۱، ص ۴۷؛ تبيان، دفتر پانزدهم، ص ۱۸.
۶. همان، ج ۵، ص ۴۸۴؛ تبيان، دفتر پانزدهم، ص ۲۳.
۷. همان، ج ۷، ص ۲۵۱؛ تبيان، دفتر پانزدهم، ص ۲۸.
۸. همان، ج ۱۹، صص ۲۵۶-۲۵۵؛ تبيان، دفتر پانزدهم، ص ۳۶.
۹. همان، ج ۱۲، ص ۲۲۱؛ تبيان، دفتر پانزدهم، ص ۲۳۸.
۱۰. همان، ج ۳، ص ۳۱۷؛ تبيان، دفتر پانزدهم، ص ۲۲۲.
۱۱. همان، ج ۱۱، ص ۵۲۹-۵۲۸؛ تبيان، دفتر سی و چهارم، ص ۲۷.
۱۲. همان، ج ۱۷، ص ۱۰۹؛ تبيان، دفتر سی و چهارم، ص ۳۶.
۱۳. همان، ج ۶، ص ۴۶۲.
۱۴. همان، ج ۱۱، ص ۴۰.
۱۵. همان، ج ۶، ص ۱۹۲؛ تبيان، دفتر پانزدهم، ص ۲۲۴.
۱۶. همان، ج ۱۳، ص ۲۰۹.
۱۷. وحدت مسلمين، چاپ اول، قم: نشر الهادی، ص ۵۰۱.
۱۸. محمدباقر حکيم، وحدت اسلامی از دیدگاه قرآن و سنت، عبدالهادی فقهی‌زاده، تهران: تبيان، صص ۹۶ و ۸۵ و ۷۹ و ۷۶.
۱۹. صحيفه امام، جلد ۲۱، ص ۴۲۷-۴۲۸.
۲۰. همان، ج ۹، ص ۱۲۹.
۲۱. همان، ج ۱۰، صص ۴۱۸-۴۱۷.
۲۲. احمد موفقی، اندیشه و استراتژی وحدت در شبه‌قاره هند و ایران، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، صص ۳۰۰ و ۲۹۹.
۲۳. امام خمینی، حکومت اسلامی، ص ۳۶.
۲۴. صحيفه امام، ج ۱۳، صص ۲۱۰-۲۰۹؛ تبيان، دفتر پانزدهم، ص ۲۱۳.
۲۵. همان، ج ۹، صص ۲۷۸-۲۷۶؛ تبيان، دفتر چهارم، صص ۱۳۶-۱۳۵.
۲۶. همان، ج ۱۰، صص ۱۶۰-۱۵۹.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی